

dor Allende tartja még mindig elevenen, emlékének kultusza mitikus méreteket öltött a nyomornegyedekben. Bármi, amit valaha megérintett, ereklyeként őrződött meg. Kormányzása idején kis mellszobrait áruelták, ma a lakások titkos zugaiban örökmécsesek veszik körül. Neruda házát a katonai puccs után kifosztották az elnyomó hatalom járőrscapatai; könyveiből máglyát gyújtottak a kertjében. A Mindig friss virágok a Sebastian Acevedo téren című rövid fejezet pedig arról szól, hogyan nemesül legendává napjaink egyik mártírjának története. Az epizódok önmagukért beszélnek, az események szereplői sohasem moralizálnak, az elmondottak éppen dísztelenségükkel döbrentik meg az olvasót.

KONTRA Ferenc

ADATOK A VÍZI VILÁGRÓL

Lábadi Károly: *Kopácsi vízi élet*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1987

Lábadi Károly értékes dokumentumanyag és saját gyűjtésének felhasználásával írja meg a Duna és Dráva szögellésében állandó árterületen fekvő dél-baranyai falu, Kopács vízi életének gazdag hagyományát. A halászat évszázadokon át, eltekintve az utóbbi évtizedektől, fő megélhetési forrása volt a falunak. A középkortól követhetjük a falu múltját, melynek gazdái igen gyakran cserélődtek, hiszen halakban gazdag vizei nagy jövedelmet biztosítottak tulajdonosuknak. A birtok halászati joga ugyanis a vízjog részeként kizárólag földesúri tulajdon volt.

A Kopácsi-rét gazdag hagyománya több jeles néprajzkutatót, természetudóst vonzott a tájra. Herman Ottó *A magyar halászat könyve* című művéhez a Drávaszög ingoványaiban is gyűjtött anyagot, és gyakran hivatkozik a magyar halászkultúra bemutatásakor kopácsi megfigyeléseire.

Könyvében Lábadi külön foglalkozik a halászok jogi, munkaszervezeti viszonyaival: régen megkülönböztették a magányosan halászó „kishalász”-t a „nagyhalászok”-tól, akik közös munkával próbáltak szerencsét, kompániába tömörültek. A könyv egy ritka dokumentumot idéz, mely a halászok jogi viszonyait határozta meg, a *Tó Bíró Esküvésének Formáját*,

melyet az 1798-as *Presbiteriális jegyzőkönyv* őrzött meg. Az ilyenfajta szövetkezetek 1959-ig léteztek Kopácson.

A halfajták változatossága jellemezte a falu vizeit. A századfordulón bekövetkezett lecsapolások, árendezési munkálatok és nem utolsósorban az utóbbi évtizedek vízszennyeződése megváltoztatta a halállomány összetételét. A múlt században a kopácsi vizekben még voltak tokfélék, víza, sőreg, süllő, csuka, harcsa, ponty kárász, márna, fehér keszeg, piros szárnyú bodorka stb. Ma már a nemes halak közül alig maradt néhány fajta, állapítja meg a gyűjtő.

A gyűjteményből megismerjük a halásztanyákat és halászházakat, valamint a vízen járás eszközeit is. Külön figyelmet érdemel a halászati technikáról írt fejezet, melyből megismeri az olvasó az alkalmi halfogási módok mellett (halfogás kézzel, ütőhalászat, hurkos halászat, robbantásos halfogás) a szigonyos halászatot, a rekesztő halászatot, a borító, a merítő és a jég alatti halászatot. Mindegyik eljárási módnál bemutatja a használati eszközöket is, melyeket általában a halászok készítettek maguknak.

A mindennapi szükségletek mellett a rét nyersanyagot biztosított egyéb használati kellékek készítésére is, mint

pl. az ivócsév (1,5—2 méter hosszú nádból készült ivócső), a parás (halászhálóok úszója, kötött, kagylókánál, nádvilla, csipetű nyárs, haltartó kas, vejszmeredő, halmerítő) stb.

A monográfia anyagából nem hiányzik a halból készült ételek elkészítési módjának leírása sem. A kopácsi halpaprikás, a csukapörkölt, a nyárson sült mundéros hal, a tepsiben sült csuka, a töltött hal, a rakott hal, a csukafasírt, a csukakolbász jól ismert és gyakori étel volt a kopácsiak asztalán. A rák azonban már ünnepi fogásnak számított.

Könyvének második részében Lábadi bemutatja a vízi világ tükröződését a népköltészetben. A balladákban, népdalokban, népmesékben leggyakrabban a halászlégeny a hős, a történeti mondák is a vízi életre utalnak, az anekdoták szerint pedig a kopácsi ember hallal mindent el tud intézni. De azon sem kell csodálkozni, hogy a kopácsiak a nagy fába vágta fejszéjét helyett azt mondják: *mély vízbe veti hálóját*. Hasonló közmondások, melyek a vízi élet köréből származnak: *aki fél a víztől, nem eszik halat; ki vízben jár, megnevededik; ne tanítsd a récét úszni!* stb.

A vízi világ a díszítőművészetben is tükröződik. Legszebben a női főkötőkön jut kifejezésre: rákos, piócas és halas minta a leggyakoribb. A ha-

lászházak homlokzatán is megtalálható a már cégernek is számító pontyábrázolás vagy egyéb használati tárgyakon a halas díszítés. Ez arra enged következtetni — írja Lábadi —, hogy a múlt századokban a díszítőművészetben nagy kultusza volt a vízi motívumok alkalmazásának.

A monográfia végén összefoglaló képet kapunk a vízparti játékokról, melyeknek nyersanyaga növényi eredetű, vagy halcsontot kagylót használtak a játékszer elkészítéséhez. Ez azt bizonyítja, hogy nemcsak a felnőttek, a gyerekek is kötődtek a vízhez.

A könyvet gazdag jegyzetanyag, szakirodalom és tájszójegyzék zárja. A vízi élet mindennapjait pedig fekete-fehér fényképek teszik látványosabbá. Az egykori rendkívül gazdag Kopácsi-rét ma természetvédelmi terület, 25 ezer hektáros vízterületén mintegy 50 féle halnak és 267 féle madárnak ad otthont. A már kihalt fajtaikat a falu madártani múzeuma őrzi.

Baranya népi hagyományának feltárásában Lábadi Károlynak a *Kopácsi vízi élet* a nyolcadik könyve. Hozzáértő, szorgalmas munka eredményeként a jugoszláviai magyar néprajznak is értékes dokumentuma.

SÁRVÁRI V. Zsuzsa

NEVEK NYOMÁBAN

Živko Mandić: *Povijesna antroponimija bunjevačkih Hrvata u Madžarskoj*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1987

A kiadáspolitika és a szerző lelkes és lelkiismeretes gyűjtőmunkája eredményeként jelent meg az első bunyevác, magyarországi bunyevác, forrásértékű névtani munka, amely névtanósok, nyelvészek, történészek és más rokon tudományok kutatói számára rendkívül fontos kiadás. Egy aránylag fiatal, csak a XX. században önállósuló, egyre több tudós érdeklődését felkeltő nyelvészeti jellegű tudományágnak, az onomasztikának, a névtanának antroponimiával, személynévvel, mégpedig a személynévnek is egyik

fajával, a családnevekkel foglalkozó részlegébe sorolható munka, modern szemléletű és módszerű névtár s elvi jelentőségű rendszerezést tartalmazó névtani monográfia.

A bőséges anyag (3574 vezetéknev) gazdag tanulságokban. A pontos, a biztos talajon nyugvó anyag megvallása általánosításokat is lehetővé tesz, feltárható belőle pl. a nevek belső összefüggésének rendszere, a névélet jellemzői, törvényszerűségei, a névadási szokások, a név és viselője közötti reális kapcsolat, a hagyományörzés, a